

3. Голубев С. Киевский митрополит Петр Могила и его духовные сподвижники / С. Голубев. – К., – Т. I. – 559 с.
4. *Diplomata Statutaria*. Юбилейное издание в память 300-летия основания Львовского Ставропигийского братства. – Л., 1886. – Т. 1. – 215 с.
5. Ісаєвич Я. Найстаріші документи про діяльність братств на Україні / Я. Ісаєвич // – К., 1966. – Вип. 2. – С. 12-22.
6. Коба Л. А. Братські школи в Україні : XVI – XVII ст. / Л. А. Коба // Початкова школа. – 1994. – № 11. – С. 45-47.
7. Радянська енциклопедія історії України. – К., 1971. – Т. 3 – 375 с.
8. ЦДІАУЛ. Ф. 129. Оп. 1. Спр. 68. "Альбом" Львівського Ставропигийського братства (рукопис у збірці ЛІМ), – Арк. 22-39. Публікація: MCS. – С. 603.
9. Возняк М. Письменницька діяльність Івана Борецького на Волині і у Львові / М. С. Возняк // Вид. Львівського університету – Л., 1954. С. 66.
10. Науменко Ф. І. Педагог-гуманіст і просвітитель І. М. Борецький / Ф. І. Науменко // Лекції з історії педагогіки для студентів університету/ – Л., 1963. С. 116.
11. Наукові записки Львівського педагогічного інституту, випуск другий, серія педагогічна, Вид. ЛДУ, 1955. С. 105.

Максим Сайбеков

НОВАТОРСТВО ІСИДОРА СЕВІЛЬСЬКОГО В ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИЦІ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ

Перехідні епохи, особливо епохи радикальних цивілізаційних перетворень, характеризуються двома головними тенденціями: прагненням подолати старий, що втратив довіру контекст і зберегти ті сторони колишнього порядку, які піддаються трансформації і розцінюються як значущі. Такі періоди — час не тільки придбань, але і втрат, і на переломі від Стародавнього світу до Середньовіччя однією з віх даного процесу став Ісидор Севільський.

Проблемою є питання про масштаб і характер впливу Ісидора на інтелектуальну культуру та навчально-виховний процес Середньовіччя. При цьому особливу увагу необхідно приділити праці «Етимологія, або Початки» Ісидора, її поширенню, впливу на виклад семи вільних мистецтв.

Ісидор був не тільки збирачем античного знання. Ісидор був, якщо можна так висловитися, інтелектуалом у владі, його авторитет значно перевершував авторитет часто змінюваних германських королів Вестготської Іспанії, чого вартує його вплив на короля вестготів Сісебута, який під впливом свого наставника пише поеми, займається творчістю і просвітницькою діяльністю.

Отже, Ісидор за допомогою своїх творів в певному сенсі створював ідеологію і необхідно пов'язану з нею програму освіти в Вестготській Іспанії.

Особливе місце серед досліджень із проблеми піднесення культури в часи «варварських» відроджень займає вивчення творчості й особистого внеску в формування середньовічної філософії й системи освіти видатного просвітника Вестготського відродження Ісидора Севільського. Йому присвячені праці В.І. Уко-

лової, А.В. Корсунського, С.С. Аверінцева, М.М.Болгова, В.Н. Дряхлова, В.В. Єфименко, Л.А. Харитонова, А.А.Фортунатова, А.А. Сванідзе, В.І. Мажуга. У їхніх дослідженнях відтворюється загальна картина розвитку Вестготської Іспанії у складі однієї з перших варварських імперій та передумови початку культурного піднесення [5; 8].

Питання еволюції середньовічної культури й освіти, зародження педагогічної думки в добу раннього Середньовіччя, їх трактування представниками школи «Анналів» стало предметом дослідження праці О.Я. Гуревича, О.Ю. Белякової, Ф.Ф. Зелінського, Л.П. Карсавіна, О.П. Корякіної [2].

Метою дослідження є: з'ясувати роль Ісидора Севільського, як педагога в навчально-виховному процесі, простежити втілення його освітньої моделі в навчально-виховному процесі.

Ісидору Севільському належить честь вченого, який зібрав воєдино величезний обсяг знань, які дісталися у спадок його епосі, і згрупував їх в фундаментальну енциклопедичну працю. Його цікавило все, в тому числі питання виховання і навчання.

Близько 600 р. Ісидор — архієпископ міста Севілья в Іспанії. Як великий авторитет духовенства він головував на церковних соборах 619 і 633 рр. Заснував в Севільї церковну школу.

Створив бібліотеку педагогічного типу (підручники, наочні посібники, збірники текстів для роботи вчителя з учнями, де описувався досвід роботи шкіл).

Багатостороння вченість Ісидора дозволила йому стати «першим середньовічним енциклопедистом». Найголовніша праця Ісидора — двадцятитомна «Етимологія». Для пояснення сенсу і походження слів Ісидором був зібраний матеріал по граматиці, риторичі, діалектиці, медицині, праву, літочисленням, історії, богослов'я, а також відомості про різні мови і народи. В енциклопедію Ісидор включив матеріали і про людину, тварин, будову космосу і землі, оселю і поселення, каміння і метали, землеробство, війни, ігри, кораблі і одяг, їжу і начиння [1].

Перу Ісидора належать також «Сентенції», твір, присвячений систематичному викладу християнської догматики і моралі, природничо-науковий трактат «Про природу речей», математичний — «Про числа», історичні твори «Про знаменитих чоловіків», «Велика хроніка», «Історії» і багато інших.

В уривку з твору «Синоніми», присвяченого в основному вивченню граматики. Ісидора буквально захоплює пафос вчення, пафос розумової праці учня і його наставника. Це наочно видно в даному тексті. Ісидор намагається визначити тип середньовічного вченого і його ставлення до навчання та педагогічних проблем.

У Вестготській Іспанії (V – VII ст.) набула розвитку ідея громадянської освіти. Для заможних громадян тут функціонували школи, навчальні заклади, були багаті бібліотеки. Основним джерелом громадянської освіти в цей період стала католицька церква. У цей період відкрився ряд монастирських, кафедральних і придворних шкіл. Широке поширення набуло чернецтво і аскетична чернеча педагогіка.

Підростаючі покоління виховувалися в дусі покори католицькій релігії. Середньовічну іспанську школу відрізняли зубріння, сувора дисципліна, жорсто-

кість покарань, які дозволяли формувати з учнів виконавчих, законотворчих, богобоязливих громадян.

На громадянську освіту в цей період значний вплив справив Ісидор Севільський (бл. 560 – 636 pp.), церковний діяч Середньовіччя, єпископ Севільї. Ісидор Севільський був радником вестготських королів, користувався великим авторитетом у політичних і клерикальних колах Вестготської Іспанії.

Твори Ісидора Севільського вивчалися в багатьох навчальних закладах середньовічної Західної Європи. В своїх творах (всього їх було написано 20 книг) і в практичній діяльності єпископ прагнув втілити ідеї античної освіти в зміст християнської моралі [1].

Провідною ідеєю вчення Ісидора Севільського було положення про те, що першооснову істини складають знання, які формуються за допомогою розуму.

Таким чином, Ісидор Севільський протиставляв в освіті бездумне заучування релігійних догм, наполягав на усвідомленому пошуку істини за допомогою освоєння досягнень науки і культури.

Під керівництвом цього видатного релігійного діяча в Севільї була зібрана багата бібліотека, в якій були твори античних і католицьких авторів, безліч схолій — шкільних посібників і підручників. Знайомство з цими джерелами давали бажаним їх вивчати, можливість поглибити свої пізнання з релігійних напрямків науки і культури, розширити уявлення про духовні цінності світової цивілізації. Просвітительська діяльність Ісидора Севільського сприяла збереженню античного знання для наступних поколінь не тільки Іспанії, але і всієї Європи, а також стимулював формування у підростаючих поколінь прагнення до самоосвіти на основі досягнень науки і культури.

В праці Ісидора також піднімається питання поваги і терпіння всіх учасників навчально-виховного процесу.

За результатами дослідження, проведеного Хомяковим М.Б. показує, що в латинській мові було два дієслова зі значенням «терпіти»: *pati* і *tolerare*. Перший означає смиренність і терпіння; другий, спочатку був досить близький до *pati*, але мав набагато більше важковловимих смислів. Потім, починаючи вже з Ісидора Севільського (VII ст.), ці терміни набули деяку смислову відмінність. У своїх роботах Ісидор Севільський зауважує, що «терпимість (*tolerantia*) відноситься до душі, терпіння (*patientia*) — до тіла». Поступово *tolerare* набуває спеціальне соціальне значення допущення існування іншого, внутрішньо чужого. Під цим «іншим» може бути все, що завгодно: людина, релігія, культура, цивілізація [6].

В теорії і практиці навчально-виховного процесу Ісидор Севільський згадує про естетичного виховання.

Ісидор Севільський розрізняє три види краси: блага красу (*decorum*), красу (*speciosus*) і пристойність (*formosus*). Одне красиве в русі (грація), інше по виду, а третє — по суті.

Як зазначає В.І. Уколова, «Етимології» — це не просто книга, це концепція культури, зі своїми основами, ієрархією, законами та носіями. Кожен рівень культури має своїх носіїв: це землероби, котрі годують усіх; це ремісники, що створюють засоби, предмети користування; це воїни, котрі захищають усіх; це самодержці, які правлять і дають закони; це духовні наставники, учителі, які навчають: це інтелектуальна еліта, яка зберігає, виробляє й пропагує знання; це ду-

ховні обранці, котрі наблизилися до Бога своєю святістю, і всі носії духовного начала — об'єднавчий елемент суспільства [5].

Отже, Ісидор Севільський (бл. 570 – 636 рр.) був яскравим представником «вестготського відродження», він був «першим енциклопедистом середньовіччя», Єпископ Севілії, духовний наставник і старший друг молодого короля Сісебута (який також як його наставник займався просвітительством, писав вірші), один із найпродуктивніших письменників раннього середньовіччя.

Серед кількох десятків його творів чільне місце посідають «Етимології» у двадцяти книгах — перша всеохоплююча енциклопедія середньовіччя, в якій викладено світоглядні основи нового типу культури.

Як ієрарх католицької церкви Ісидор стверджує: «Блаженний той, хто знаходить мудрість від Бога». І водночас збирає одну з найбільших у тогочасній Європі бібліотек, де Біблія й твори авторитетів церкви мирно співіснували з творами античних поетів і мудреців. Зберігши наукові знання античності про світ і людину в умовах варваризації суспільства, Ісидор зміг створити єдину картину світу, що спиралася на античні та християнські уявлення. Результатом цього була й реабілітація в межах християнського світогляду наук про природу, проблем пізнання природних явищ.

Ще за життя Ісидора Севільського культурні кола Європи високо оцінили його діяльність. Захоплення нащадків, мабуть, найкраще висловив Данте, зарахувавши Ісидора до найвищих духовних авторитетів і помістивши до раю:

«Очима стрінься ще в вінку світінь із Ісидором, Бедою, Рішаром, який над людством став після видінь».

Петрарка засвідчив популярність Ісидорових творів у його час, гуманісти Відродження відзначали чималі його досягнення у філології.

Список використаної літератури

1. Ісидор Севільський. Етимологии, или Начала. В 20 книгах. Кн. 1—3. Семь свободных искусств / Исаидор Севильский; [пер. Л. Харитоновна]. — СПб.: Евразия, 2006. — 352 с.
2. Гуревич А.Я. Категории средневековой культуры / Арон Яковлевич Гуревич. — М.: Наука, 1972. — 350 с.
3. Історія світової культури: Навч. посібник / Л.Т. Левчук, В.С.Грищенко, В.В. Єфименко, І.В. Лосев, В.І. Панченко, О.В. Шинкаренко. Керівник авт. колективу Л.Т. Левчук. — 3-тє вид., стереотип. — Київ: Либідь, 2000. — 368 с.
4. Памятники средневековой латинской литературы IV–IX вв. [пер. с лат. Т.А. Миллер]. — М., 1970. — С. 203.
5. Уколова В.И. Античное наследие и культура раннего Средневековья / Виктория Ивановна Уколова. — Москва, 1989.
6. Хомяков М.Б. Толерантность – парадоксальная ценность / Максим Борисович Хомяков // Журнал социологии и социальной антропологии. – 2003. – Т. 6.
7. Шестаков В.П. Очерки по истории эстетики. От Сократа до Гегеля / Вячеслав Павлович Шестаков. — М.: Мысль, 1979. — 372 с.
8. Харитонов Л.А. Исаидор Севильский. Историко-философская драма в семи эпизодах с прологом и эксодом / Леонид Антонович Харитонов. — М.: Евразия, 2006. — 112 с.